

regio- novosti

broj 19, ožujak 2022.

S A D R Ź A J

REGIO-ANALIZA

Regionalni BDP po stanovniku u
2019. godini

Popis stanovništva po županijama

ODABRANI PROJEKT

Projekt BLUEMED najbolji županijski
EU projekt 2021.

REGIO-POJMOVNIK

Otpornost (engl. *resilience*)

REGIO-PUBLIKACIJE

Municipal Territorial Reforms of the
21st Century in Europe

A Modern Guide to Local and
Regional Politics

Local Public Finance – An
International Comparative
Regulatory Perspective

Local Government in Europe.
New Perspectives and Democratic
Challenges

In Defence of Councillors

Policy Change and Innovation in
Multilevel Governance

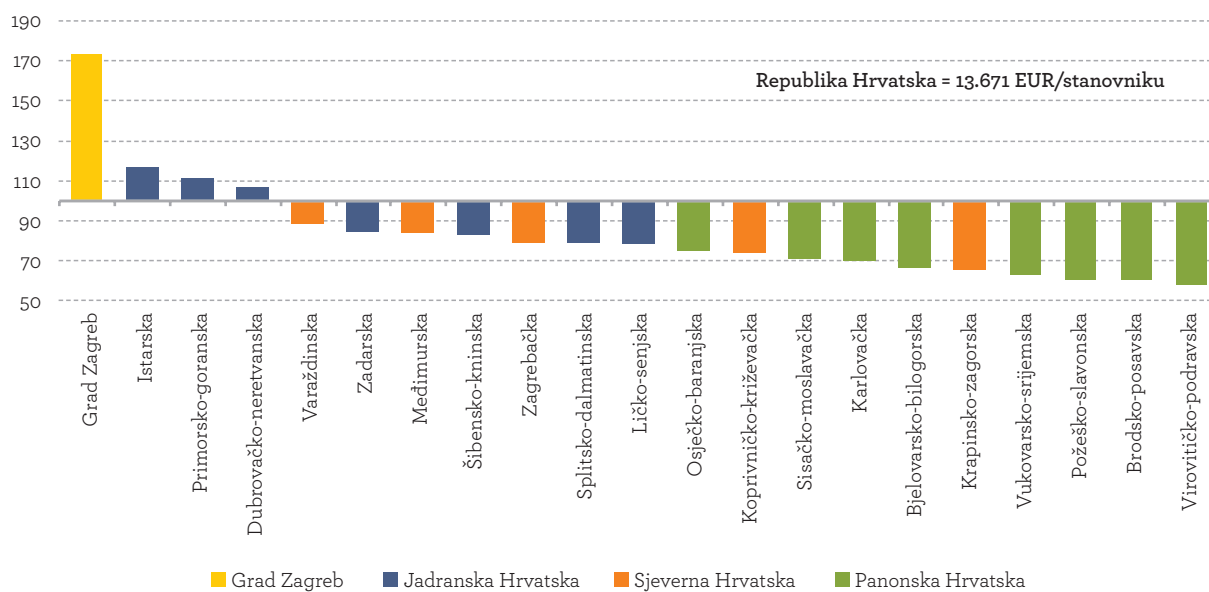
Čuvajmo okoliš – razmislite prije ispisa ove publikacije!

Regionalni BDP po stanovniku u 2019. godini

Bruto domaći proizvod (BDP) po stanovniku Republike Hrvatske u 2019. godini iznosio je 101.354 kune (13.671 euro). Gledano na razini statističkih regija NUTS2, iznadprosječni BDP po stanovniku bilježi jedino Grad Zagreb, u visini od 176.012 kuna (23.742 eura), što je 73,7 posto iznad hrvatskog prosjeka. Zatim slijedi Jadranska Hrvatska s BDP-om po stanovniku od 96.045 kuna (12.955 eura), što je 5,2 posto niže od nacionalnog prosjeka. Najniži BDP po stanovniku, u visini od 68.171 kunu (9.195 eura), u 2019. godini bilježi Panonska Hrvatska, te u odnosu na nacionalni prosjek zaostaje čak 32,7 posto. Sjeverna Hrvatska iste godine ostvaruje 78,8 posto BDP-a po stanovniku Republike Hrvatske (79.876 kuna ili 10.774 eura).

Gledano na razini županija, ispodprosječni BDP po stanovniku zabilježen je u čak sedamnaest županija i kreće se u rasponu od 58.336 kuna u Virovitičko-podravskoj (57,6 posto nacionalnog prosjeka) do 89.796 kuna u Varaždinskoj županiji (88,6 posto nacionalnog prosjeka) (slika 1). Pored Virovitičko-podravске županije, županije s najnižim BDP-om po stanovniku u 2019. godini bile su Požeško-slavonska i Brodsko-posavska, obje sa 60,1 posto nacionalnog prosjeka. Osim Grada Zagreba, iznadprosječni BDP po stanovniku ostvaruju samo Istarska (16,7 posto iznad nacionalnog prosjeka), Primorsko-goranska (11,4 posto iznad nacionalnog prosjeka) te Dubrovačko-neretvanska županija (7,3 posto iznad nacionalnog prosjeka).

Slika 1. BDP po stanovniku za hrvatske NUTS2 regije i županije, 2019., RH=100

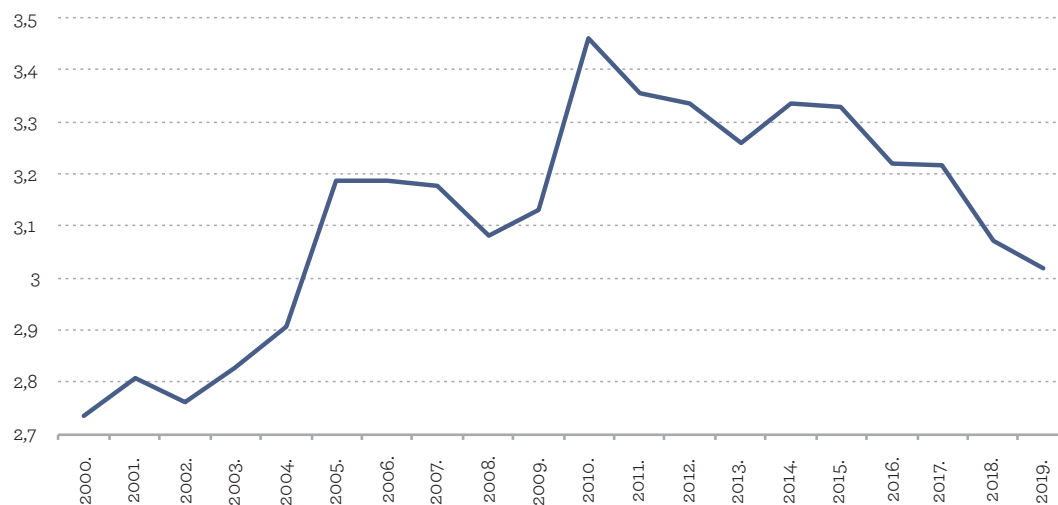

Izvor: Izrada autorice prema podacima Državnog zavoda za statistiku.

Zanimljiv je i podatak o omjeru između najveće i najmanje vrijednosti županijskog BDP-a po stanovniku. Tako je Grad Zagreb 2019. godine bio 3 puta razvijeniji od najmanje razvijene Virovitičko-podravske županije. Za usporedbu, ovaj je omjer 2018. godine iznosio 3,1, a 2012. 3,3, što ukazuje na trend smanjenja županijskih nejednakosti (slika

2). Grad Zagreb u svim godinama promatranog razdoblja bilježi najviši BDP po stanovniku, dok je najmanji BDP po stanovniku u razdoblju od 2000. do 2004. godine zabilježen u Vukovarsko-srijemskoj županiji, od 2005. do 2014. godine u Brodsko-posavskoj, a od 2015. do 2019. godine u Virovitičko-podravskoj županiji. ■

Slika 2. Omjer BDP-a po stanovniku najrazvijenije i najmanje razvijene županije, 2000. – 2019.

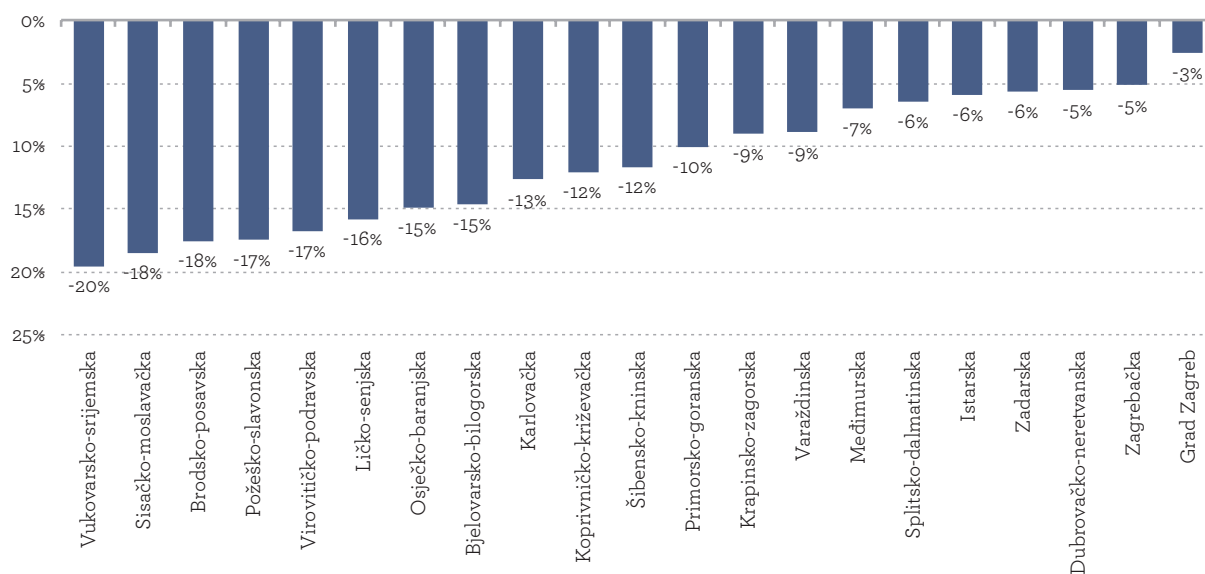
Izvor: Izrada autorice prema podacima Državnog zavoda za statistiku.

Popis stanovništva po županijama

Prema rezultatima posljednjeg popisa stanovništva iz 2021. godine, Hrvatska ima 3.888.529 stanovnika, što je u usporedbi s popisom iz 2011. godine 396.360, odnosno 9,3 posto, stanovnika manje. Promotri li se prostorni razmještaj stanovništva, uočava se koncentracija stanovništva u Gradu Zagrebu i županijama s većim urbanim središtima. Tako je 57 posto stanovništva Hrvatske nastanjeno u svega šest županija: u Gradu Zagrebu (19,8 posto), Splitsko-dalmatinskoj (10,9 posto), Zagrebačkoj (7,8 posto), Primorsko-goranskoj (6,9 posto), Osječko-baranjskoj i Istarskoj županiji (5,7 posto). Pribroje li im se i stanovnici Zadarske i Varaždinske županije, dolazimo do brojke od 2.538.944 stanovnika, odnosno 65,3 posto stanovništva Hrvatske. Za usporedbu, 2011. godine ovih osam županija je u ukupnom stanovništvu Hrvatske sudjelovalo sa 63,4 posto.

Promotri li se međupopisno kretanje stanovništva po županijama, vidljivo je kako su negativna kretanja zabilježena u svim županijama (slika 3). Dvoznamenkaste stope pada broja stanovnika bilježi čak 12 županija, pri čemu predvode slavonske županije, odnosno županije s nižom razinom BDP-a po stanovniku. Najveće smanjenje broja stanovnika zabilježeno je u Vukovarsko-srijemskoj županiji (-19,5 posto), a slijede ju Sisačko-moslavačka županija, u kojoj je broj stanovnika smanjen za 18,5 posto, Brodsko-posavska (-17,5 posto) te Požeško-slavonska županija (-16,7 posto). Značajan pad broja stanovnika bilježe i Virovitičko-podravska (-16,7 posto), Ličko-senjska (-15,8 posto) te Osječko-baranjska županija (-14,9 posto). S druge strane, u odnosu na 2011., najmanji pad broja stanovnika u 2021. godini bilježi Grad Zagreb, od 2,5 posto. U preostalim se županijama pad broja stanovnika kretao u rasponu od 5,2 posto u Zagrebačkoj do 12,6 posto u Karlovačkoj županiji. ■

Slika 3. Promjena broja stanovnika po županijama, Popis stanovništva 2021. u odnosu na Popis stanovništva 2011.

Izvor: Izrada autorice prema podacima Državnog zavoda za statistiku.

Projekt BLUEMED najbolji županijski EU projekt 2021.

Nagradu za najbolji županijski EU projekt 2021. godine u kategoriji “Doprinosi znanosti i inovacijama” dobio je projekt BLUEMED. Zahvaljujući projektu, bogato arheološko nalazište podmorja Cavtata postalo je dostupno široj javnosti kroz Virtualni muzej “BLUEMED Centar za promicanje znanja”. Također, lokalni ronilački centar upotrijebio je turističku ponudu novom vrijednom opremom, a tijekom istraživanja podmorja otkriveni su drveni ostaci broda iz 1. stoljeća. Nositelj projekta bila je regija Tesalija, a partneri Regionalna razvojna agencija Dubrovačko-neretvanske županije - DUNEA, Fakultet elektrotehnike i računarstva Sveučilišta u Zagrebu, Zaklada Sveučilišta regije Murcia, Sveučilište u Kalabriji, Ministarstvo kulturne baštine i turizma Italije, Sveučilište u Cipru, Atlantis Consulting S.A., Sveučilište u Patrasu te Ministarstvo kulture i sporta Grčke. Izbor za najbolji županijski EU projekt organizirali su Hrvatska zajednica županija, Ured Europskog parlamenta, Jutarnji list i portal župan.hr.

Cilj projekta bila je valorizacija, kao i zaštita podmorskih prirodnih i kulturnih nalazišta kroz planiranje, testiranje i upravljanje podvodnim muzejima, ronilačkim parkovima i centrima, zajedno s poboljšanjem ronilačkog iskustva kroz napredne usluge i tehnologije. Privlačenje što većeg broja ljudi zainteresiranih za ronilački turizam te stvaranje mediteranske mreže podmorskih prirodnih i kulturnih ruta ostvareno je zahvaljujući projektu. Projekt BLUEMED ukupne vrijednosti 20.981.617,50 kuna, financiran iz programa Interreg Mediterranean, provodio se u partnerstvu deset institucija, a na području Dubrovačko-neretvanske

županije provela ga je Regionalna razvojna agencija Dubrovačko-neretvanske županije - DUNEA. Za ovaj projekt na lokalnoj razini iznimno su važni bili Muzeji i galerije Konavala, Općina Konavle, Turistička zajednica Konavle i Ronilački centar Epidaurum. Vrijednost aktivnosti koje je provela Regionalna razvojna agencija DUNEA je 1.891.171,41 kunu; iz Europske unije je povučeno 1.607.314,06 kuna, iz Fonda za sufinanciranje 142.899,18 kuna, dok su vlastita sredstva iznosila 142.035,52 kune.

Projekt se provodio u razdoblju od 1. studenog 2016. godine do 31. siječnja 2020. godine na području općine Konavle i to na dva podmorska arheološka nalazišta ispred Cavtata, kao i u mjestu Pridvorje gdje je otvoren virtualni muzej.

U sklopu projekta u Dubrovačko-neretvanskoj županiji istraživane su dvije lokacije s amforama i dolijama (velikim keramičkim posudama za ulje, vino ili rasuti teret) u blizini Cavtata gdje su svoju antičku trgovačku ekspediciju trajno završila dva broda, a tijekom zarona na nalazištu s antičkim dolijama kod otočića Supetar otkriveni su i drveni ostaci broda iz 1. stoljeća.

Samom implementacijom projekta nakon dvogodišnjih priprema i osposobljavanja prostora u sklopu Arheološkog muzeja u franjevačkom samostanu sv. Vlaha u Pridvorju posjetiteljima je omogućeno virtualno “uranjanje” u morske dubine i interaktivno pregledavanje bogatog podvodnog arheološkog nalazišta. Osim arheološke priče, u centru se nalazi i dio o flori i fauni navedenih podvodnih lokaliteta. Zadnja prostorija predstavlja

zvučnu i vizualnu instalaciju podmorja s amforama tipa Lamboglia 2 (amfore koje potječu iz vremena od 2. st. pr. Kr. do 1. st. po. Kr. u kojima se uglavnom prevozilo vino i koje dominiraju pomorskim prometom na Jadranu).

Uz prošireni postav muzeja obogaćena je i ponuda ronilačkog centra Epidaurum koji je na korištenje dobio vrijednu opremu s kojom, kroz sustav podvodnih tableta, domaćim i stranim posjetiteljima nudi interaktivan posjet nalazištima.

Zahvaljujući projektu BLUEMED kreirala se nova turistička ponuda u podmorju i u ruralnom dijelu, kao i održivi razvoj u regiji, te je javnosti omogućeno upoznavanje kulturne i prirodne morske baštine. Misija je posjetiteljima ponuditi inovativno obrazovno iskustvo, povezujući tradicionalne muzejske izložbe s tehnologijom, ronjenjem i poznavanjem podvodne kulturne baštine, prilagođeno svim uzrastima. Više o projektu dostupno je na internetskim stranicama: <https://www.dunea.hr/nasi-projekti/320-bluedmed> i <https://bluedmed.interreg-med.eu/>. ■

Otpornost (engl. *resilience*)

Otpornost je trenutno ključni koncept, složen i višedimenzionalan, u promišljanju europskih, ali i nacionalnih javnih politika. Opisuje se kao opća sposobnost odgovora na vanjske poremećaje, za koje se očekuje da će postajati sve brojniji (ekonomske, klimatske, demografske, zdravstvene, političke). Interes za otpornost ubrzano raste u posljednjih dvadesetak godina. Javlja se kao odgovor na sve veću neizvjesnost izazvanu šokovima koji testiraju kapacitete pojedinaca, regija, zemalja i institucija. U *Rimskoj deklaraciji*¹ iz 2017. godine, institucije Europske unije i države članice jasno su navele da je cilj “... učiniti EU jačom i otpornijom, s pomoću još većeg jedinstva i solidarnosti i poštivanja zajedničkih pravila”. Slično tome, u dokumentu se ističe značaj politika kojima se jača nacionalna otpornost. Zajednička komunikacija *Strateški pristup otpornosti u vanjskom djelovanju EU-a*² naglašava da će strateški i politički pristup vanjskim politikama doprinijeti povećanju otpornosti unutar EU-a. O otpornosti se govori kao o “sveobuhvatnom konceptu koji obuhvaća pojedince i društvo” i uključuje “demokraciju, povjerenje u institucije i održivi razvoj te sposobnost reforme”.

Otporno društvo karakterizira snažna društvena kohezija i zajednički sustav vrijednosti. Otporna regija podrazumijeva i visoku razinu samodostatnosti, ali i jačanje identiteta koji se temelji na zajedničkim europskim vrijednostima, kulturi i baštini.

Iako se koncept otpornosti dominantno razmatra iz ekonomske perspektive, tijekom vremena postalo je jasno da je potreban širi kontekst koji bi, pored korištenja ekonomskih, obuhvatio i društvene i ekološke resurse i njihovo korištenje na održiv, pravedan i odgovoran način. Još uvijek ne postoji zajednička dogovorena definicija niti jedinstven pristup mjerenju otpornosti na razini EU-a.

Otpornost ovisi uglavnom o pojedincima, ali i o njihovim različitim razinama agregacije, pa se govori o otpornosti gradova, regija i zemalja. Uključene su i institucije poput vlada, tržišta, gospodarskih subjekata i sl. Javne institucije, poput EU-a, moraju se prilagoditi novim okolnostima i preuzeti ulogu u upravljanju krizama na razini cijelog sustava kako bi se minimizirale štete. To podrazumijeva ne samo zaštitu nego i pripremu građana za suočavanje s budućim krizama. Upravo je to poticanje otpornosti. Otpornost se može unaprijediti različitim intervencijama: pripremom, prevencijom, zaštitom, promicanjem politike transformacije.

Otporno društvo može se nositi sa šokovima ili trajnim strukturnim promjenama i reagirati na njih odupiranjem (tzv. apsorpcijski kapacitet) ili usvajanjem fleksibilnosti i malih promjena u sustavu (tzv. kapacitet prilagodbe). Kada se promjenama i šokovima više ne može upravljati, sustav mora usvojiti veće promjene koje će dovest do transformacije (tzv. transformacijski kapacitet).

¹ <https://www.consilium.europa.eu/hr/meetings/european-council/2017/03/25/>.

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex:52017JC0021>.

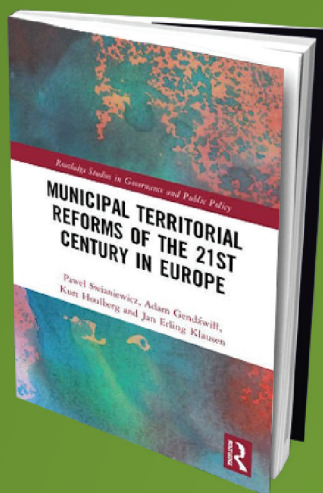
Otpornost ima pet osnovnih značajki³. Prvo, u fokusu je pojedinac, ali uzima se u obzir i društvena perspektiva. Pojedinac sa svim svojim interakcijama, društvenim vezama i strukturama moći u glavnoj je ulozi u postizanju otpornosti. Drugo, nužna je dinamička perspektiva. Šokovi se razlikuju po svojoj cikličnosti i intenzitetu, što utječe na odnos stabilnosti i fleksibilnosti. Treće, značajne su interakcije, povratne informacije i moguće nelinearnosti između različitih subjekata

i dijelova sustava. Ovaj tzv. sistemski pogled pomaže u razumijevanju širenja šokova između različitih dijelova sustava, njihove međusobne komunikacije i komunikacije s ostalim dionicima te, na osnovu toga, identificiranju područja za intervenciju. Četvrto, intervencije mogu aktivno doprinijeti otpornosti cjelokupnog sustava jačanjem vlastitih sposobnosti subjekata da se nose s poremećajima i peto, ključno je učenje tijekom prilagodbe različitim poremećajima. ■

---

³ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC106265>.

Municipal Territorial Reforms of the 21st Century in Europe

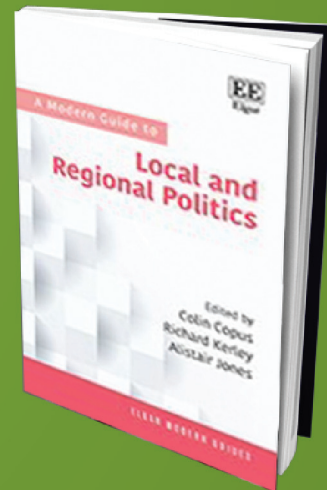
Swianiewicz, P., Gendźwiłł, A., Houlberg, K., Klausen, J. E. (2022). *Municipal Territorial Reforms of the 21st Century in Europe*. London: Routledge. ISBN 9780367894542; e-ISBN 9781003022589.

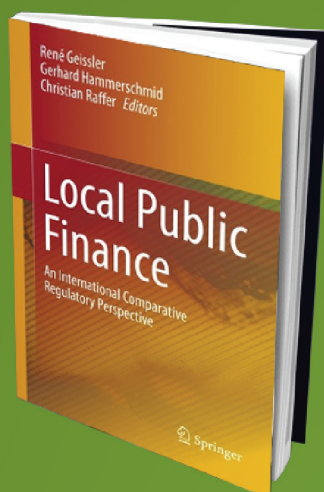
Knjiga sadrži sveobuhvatni i aktualni pregled teritorijalnih reformi na razini općina u svim europskim zemljama. Komparativnom analizom obuhvaćeni su kvantitativni podaci za analizirane zemlje i obrađeni rezultati anketnog istraživanja koje su proveli stručnjaci iz 33 europske zemlje. Teritorijalna organizacija u Europi je raznolika, tijekom posljednjih nekoliko desetljeća bila je podložna velikim i manjim promjenama, ali je i dalje daleko od stabilne organizacije. S političkog stanovišta, teritorijalne reforme su uglavnom rizične i naporne, jer takve promjene utječu na vitalne interese i identitete. Unatoč svim poteškoćama, autori navode da su posljednja dva desetljeća obilježila značajne promjene u teritorijalnim podjelama na općinskoj razini u nizu europskih zemalja. U ovoj knjizi autori na sveobuhvatan način opisuju i analiziraju promjene u teritorijalnoj organizaciji općina, dajući važan doprinos razumijevanju razloga i dinamike procesa teritorijalnih reformi.

A Modern Guide to Local and Regional Politics

Copus, C., Kerley, R., Jones, A., Ur. (2022). *A Modern Guide to Local and Regional Politics*. Cheltenham, UK i Northampton, Massachusetts, SAD: Edward Elgar Publishing Limited. ISBN 9781839103445; e-ISBN 9781839103452.

U knjizi se istražuje uloga, funkcije, zadaci, odgovornosti, ovlasti i djelovanje političara unutar države i institucija u koje su izabrani. Posebno se propituje uloga lokalnih i regionalnih vlasti te kakve ovlasti imaju regionalna i lokalna tijela u pružanju javnih usluga, lokalnoj javnoj potrošnji, korištenju zemljišta i zakonodavnom uređivanju pitanja iz lokalne domene, dok djeluju unutar ograničenja koja su postavljena na nacionalnoj razini. Knjiga također razmatra odgovornost lokalnih i regionalnih vlasti u promicanju djelovanja zajednice i međusobne kohezije. U knjizi su sadržana poglavlja za pojedine zemlje u kojima se detaljnije analiziraju sličnosti i razlike između oblika i svrhe institucija koje djeluju unutar države i kako one uzajamno djeluju jedna s drugom i s nacionalnim institucijama vlasti.

Local Public Finance – An International Comparative Regulatory Perspective

Geissler, R., Hammerschmid, G., Raffer, C., Ur. (2021). *Local Public Finance – An International Comparative Regulatory Perspective*. Cham, Switzerland: Springer International Publishing.

ISBN 978303067465-6; e-ISBN 9783030674663.

U okviru istraživačkog projekta Hertie School of Governance i Bertelsmann fondacije, analizirani su sustavi i prakse regulacije lokalnih javnih financija u 21 europskoj državi, s naglaskom na fiskalnim pravilima i regulaciji općenito, njihovom razvoju, utjecaju na lokalne jedinice, administrativne troškove i sprječavanje kriza. Rezultat istraživačkog projekta je knjiga “Local Public Finance – An International Comparative Regulatory Perspective” u kojoj brojni autori analiziraju učinke proračunskih ograničenja na lokalne vlasti, demokraciju i javne usluge. Knjiga je namijenjena kako znanstvenicima tako i svima koji se u praksi bave lokalnim financijama.

Mihaela Bronić i Katarina Ott (Institut za javne financije, Zagreb), Jelena Jerinić (Pravni fakultet, Univerzitet Union, Beograd) te Maja Klun i Iztok Rakar (Fakultet za upravu, Sveučilište u Ljubljani) napisali su poglavlje “Local Public Finance Regulation in Southeast Europe: A Comparison of Slovenia, Croatia and Serbia”. Njihova usporedba ukazuje da te tri zemlje i dalje imaju više sličnosti nego što bi neke od njih voljele priznati, posebice kad je riječ o nedostatku pouzdanih statističkih podataka, oklijevanju da se poduzmu značajne reforme sustava lokalnih vlasti, da se smanji broj lokalnih jedinica, pojednostavi financiranje i poveća autonomija lokalnih vlasti. Zahvaljujući članstvu u EU-u, Hrvatska i Slovenija ipak imaju stroža fiskalna pravila od Srbije.

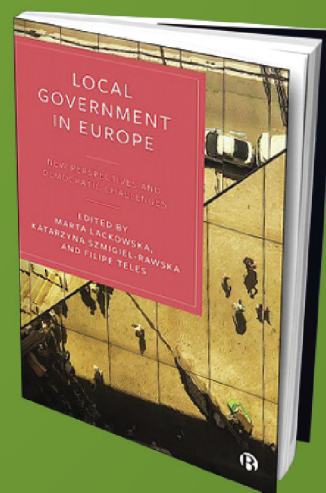
Local Government in Europe. New Perspectives and Democratic Challenges

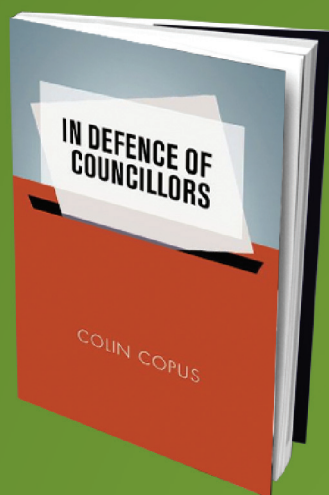
Lackowska, M., Szmigiel-Rawska, K., Teles, F., Ur. (2021). *Local Government in Europe. New Perspectives and Democratic Challenges*. Bristol, UK: Bristol University Press and Policy Press.

ISBN 9781529217186; e-ISBN 9781529217193.

Oslanjajući se na klasične i nove istraživačke perspektive, ova knjiga pruža aktualan pregled lokalne vlasti u Europi. Knjiga obrađuje tri glavne teme: teritorijalne reforme, demokratsko osnaživanje građana i ulogu lokalnog vodstva, kao i nove trendove u lokalnim financijama. Veliki broj autora istražuje načine na koje su lokalne vlasti odgovorile na zajedničke izazove, kao što su klimatske promjene, sve veći populizam i nedostatak poštivanja demokratskih načela, kako bi se identificirala ključna obilježja lokalnih vlasti specifična za pojedinu državu.

Pritom knjiga daje bogatu sliku najnovijih trendova u lokalnoj samoupravi te ukazuje na mogući smjer budućeg razvoja.

In Defence of Councillors

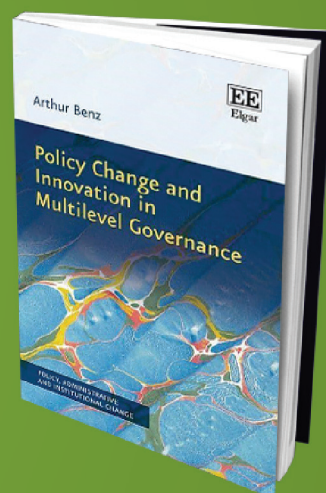
Copus, C. (2022). *In Defence of Councillors*. Manchester, UK: Manchester University Press.
ISBN 9780719088322.

U znanstvenoj literaturi nedovoljno je obrađena tema o političkoj i profesionalnoj ulozi lokalnih vijećnika kao ključnih dionika lokalne predstavničke demokracije u svakoj zemlji. Ova knjiga, koristeći rezultate kvalitativnih istraživanja, provedenih u sklopu brojnih projekata na različite povezane teme, istražuje uloge, funkcije i odgovornosti vijećnika i očekivanja koja od njih imaju građani, lokalne zajednice te lokalne i nacionalne vlade. Autor propituje utjecaj članstva u gradskom, odnosno općinskom, vijeću na druge aspekte vijećničkog života. Knjiga istražuje kako vijećnici razvijaju strategije za prevladavanje ograničenja koja ih sputavaju u provođenju svoje funkcije kako bi mogli upravljati vlastitim zajednicama, uravnotežiti svoj politički i javni život te demokratizirati i držati odgovornim veliki broj javnih tijela koja troše javni novac, utvrđuju i provode javne politike bez izbornog mandata i bez legitimiteta koji imaju vijećnici.

Policy Change and Innovation in Multilevel Governance

Benz, A. (2021). *Policy Change and Innovation in Multilevel Governance*. Policy, Administrative and Institutional Change series. Cheltenham, UK i Northampton, Massachusetts, SAD: Edward Elgar Publishing Limited.
ISBN 9781788119160.

Višerazinsko upravljanje podrazumijeva podjelu javnih ovlasti i brojne dionike te iziskuje opsežnu koordinaciju javnih politika između različitih razina vlasti. U tim uvjetima izuzetno je teško provesti inovativne politike ili institucionalne reforme. Višerazinskim sustavima upravljanja, s obzirom na njihova obilježja, svojstveno je postojanje otežavajućih prepreka za uvođenje promjena u vođenje javnih politika. S druge strane, takav sustav upravljanja omogućuje provođenje kreativnih i eksperimentalnih politika, dopušta poticaje za učenje i stjecanje novih znanja te dozvoljava izbor načina za marginaliziranje otpora promjenama. Knjiga daje cjelovita objašnjenja o tome kako odgovarajući oblici višerazinskog upravljanja s različitim političkim gledištima, koji nemaju čvrsto uspostavljenu strukturu upravljanja, pogoduju uspostavi i provođenju inovacija u javnim politikama.

Poziv

Ako ste došli do zanimljivih znanstvenoistraživačkih spoznaja i rezultata, provodite uspješan razvojni projekt i želite podijeliti informacije o tome, ili pripremate događaj o kojem želite informirati kolegice i kolege, slobodno nam prosljedite informaciju koju ćemo rado uključiti u jedan od sljedećih brojeva **Regio-novosti**.